

„A HÍR SZENT, A VÉLEMÉNY SZABAD”

Ungvári Tamás

A felruházott és a jogfosztottak

Amikor szegény Feleki Kamill meghalt, a Magyar Televízió hírtelenjében műsorára tűzte a Napsugár fiúkat, egy amerikai vígjátékot, amelyet történetesen én fordítottam. Nyolcszázhusz forint ismétlési díjat kaptam érte, mint égből hullott manát. Nem emlékszem persze, hogy a színházzal kötött szerződésben eladtam volna szerzői jogaimat: nem olyan idők jártak régebben, hogy sokat ugrálhattunk volna. Úgy csúrték-csavarták a jogot a diktatúrában, ahogyan csak akarták. A fordítóknak járó százalékot egyik napról a másikra készpénzösszegre váltották át a nemzetközi gyakorlattal ellentétben; tiltakozásnak helye nem volt. Az eredeti művek kiadási jogát is miniszteri rendelet szabályozta. Ívszámra, kilóra fizették az írókat. Látszatra volt egy-től-ig, azaz a világirodalmi nagyság húsz-harminc százalékkal kaphatott többet, mint a tucatszerző.

Azok a művek tehát, amelyek fölött most a Magyar Televízió és a Magyar Rádió elnöki jogkörrel felruházott alelnökei új beleegyezésünk és megkérdezésünk nélkül rendelkezni óhajtanak legújabb nyilatkozataik szerint, afféle államosítás során jutottak birtokukba. Ahogyan házakat és gyárat kobzott el a hajdani rendszer, úgy semmizte ki szellemi alkotóit is. Minden jogot az államra ruházott s minden kötelességet a szerzőre. A Szerzői Jogvédő Hivatal vezetőjévé egy hajdani vérbíró nevezték ki, aki különben „alkotópárti” volt a körülményekhez képest. De a körülmények...

Amiképpen a jelen kormányzat egy 1974-es kinevezési rendelet alapján mozdított el médiumelnököket s nevezetett ki teljes elnöki hatalommal felruházott alelnököket, ugyanúgy próbálkozik most többszörösen feldozott szerzőjogi rendeletek értelmezésével sarokba szorítani azokat, akik lelkiismeretük szavára letiltották műveik sugárzását az elektronikus sajtóból.

Ezzel a jogszerűtlen jogszerűségnek azon útjára lépnek, amelyet a kormányzati tevékenység széles körében is tapasztalunk. Paragrafusok értelmezésével a jogtörzés gyakorlatára.

A történelmet a győztes írja, a törvénykönyvet a hatalom. Nem kétséges, hogy a felruházottak megtalálják a formulát, hogyan lehet a független értelmiség számos képviselőjét „jogszerűen” kijátszani, talántán megálázní.

Azt sugallja az egyik felruházott, hogy a független értelmiség a tévé intézményének munkajogi döntéseibe kíván beavatkozni. De hiszen azt sem tudjuk, mi az a munkajog, kivált, hogy a legtöbbünk a jogfosztottság iskolájában hozta létre műve javát. Aztán meg annak a tapasztalatnak a fényében, hogy képtelenek szerkesztőket „alkalmatlanság” jogcímen bocsátanak el a rátermettség minden jelét nélkülöző személyek — a munkajog is olyan értelmétől megfosztott szóvá válik, mint a felruházott és a többi.

Mindenki tudja azonban, hogy itt

nem belső, munkajogi kérdésekről van szó, hanem a vélemény szabadságról, a sajtószabadságról. A tévéből és a rádióból megpróbálnak mindenkit eltávolítani, aki az elfogulatlan tájékoztatás híve. Már a lojalitás sem elegendő — lásd a lemondott hírigazgató esetét s azt, hogy mivel pótolták. Egy zsoldossal, a miniszterelnökség politikai államtitkárának ízlése szerint.

az, aki antibolsevista bolsevikként írók ellen alkalmazza.

Néhány „nyomós” okot a tiltakozásra ezennel felsorolok. Nem tudom, vajon a törvény elismeri-e fontosságukat. Húzódik azonban egy „haza a magasban”, melynek a letiltók, ha mással nem, hát ezzel a mozdulatukkal teljes jogú (s nem felruházott) polgáiraivá váltak. Ebben az igazi hazában az alkotó nem kíván a cenzúra

státusból a marxista apostata filozófus státusán keresztül, hithű zsidóvá visszaváltozó agresszív minoritás folyamatosan támad. Szövetségesei azok a tényérsapkások és pufajkások...” (Pesti Hírlap, 1993. december 3. 8.o.)

Ha a felruházott nem ezekre a „vélemények”-re gondol, amikor a független értelmiséget erős presszió áldozatainak mondja — rendelkezésére áll az elektronikus sajtó, hogy elhatárolja magát. Mi azonban azt látjuk, hogy a felruházott éppen az ilyen hangoknak Ézsauja, felhatalmazása már régen túlmúlt azon, amit az államelnök csakugyan ráruházott. Nem tudjuk, van-e még centruma, a kormányzó pártnak, hiszen az néma, vagy Katona Tamás mérhetetlen cinizmusának cserkészhumorával szóval meg. A szélsőségek hangja azonban felerősödött, és a felruházott taktikája megvalósítani látszik stratégiáját.

Játssza vagy nem játssza műveinket a felruházott intézménye — ez a tiltakozás után a közszolgálati médiumok vezetőinek jogérzékén múlik. Visszás helyzet azonban, hogy a véleményünket betiltják, miközben a műveink sugárzásához ragaszkodnak. Történelmi példák mutatják, hogy ez lehetséges. Az emigrációba kényszerített Lion Feuchtwanger egyik művéből pártfilmet csináltak a harmadik birodalomban, Leni Riefenstahl pedig az üldözött Balázs Béla forgatókönyvének elemeiből építette kormánypárti moziját. Azok voltak csak a sötét idők — azoknak ismétlését szeretnénk letiltani.

Tiltakozásunkon ne csodálkozzék a felruházott. Ez egy letiltásban felnőtt nemzedék. Letiltott engem már a képernyőről Benke Valéria (mert szakállat viseltem), személyesen jelentett fel Kardos György, a volt katonapolitikai, s hurcolt bíróság elé a csakugyan sötét időben úgy, hogy már milliós költséggel elkészült műsoraim maradtak dobozban.

A magam részéről megszoktam, hogy időnként lekapnak a képernyőről, a hangomat nem sugározza a rádió. Feloldom azonban önkéntes korlátozásomat abban a pillanatban, amikor a véleményemet szabadon, vágatlanul (muszter-master varázslat nélkül) elmondhatom az elektronikus sajtóban. Tárgyam a vélemény- és sajtószabadság lesz, különös tekintettel a jobboldal térnyerésére az elektronikus sajtóban. Címzavak — hogyan verték át a kormányt a saját felruházottai, járt-e Csoóri és Lezsák a Szabadság téren a tévé székházában stb. Vitapartnernek a felruházott azt állít ki, akit akar ama százketek listájából, akik tiltakozásunkkal nem értenek egyet, beküldheti a ringbe a „sajtótisztesség” hóseit, volt párttitkárokat s pártbizottsági tagokat a saját intézményéből, a nyelvi akadályokat is leküzdjük, ezért arab helyett magyarul fogunk beszélni, ha csak Murányi úr nem kezd el „jiddisezni”.

Addig azonban tartsa tiszteltben „nyomós”, ha úgy tetszik politikai indokainkat. Mert van egy fellebbezhetően nyilvánvaló nyomós indokunk a távolmaradásra. Úgy hívják: cenzúra.

„Játssza vagy nem játssza műveinket a felruházott intézménye — ez a tiltakozás után a közszolgálati médiumok vezetőinek jogérzékén múlik. Visszás helyzet azonban, hogy a véleményünket betiltják, miközben a műveink sugárzásához ragaszkodnak. Történelmi példák mutatják, hogy ez lehetséges. Az emigrációba kényszerített Lion Feuchtwanger egyik művéből pártfilmet csináltak a harmadik birodalomban, Leni Riefenstahl pedig az üldözött Balázs Béla forgatókönyvének elemeiből építette kormánypárti moziját. Azok voltak csak a sötét idők — azoknak ismétlését szeretnénk letiltani.”

A „médiúmháború” kifejezés persze eufemizmus, szépítő beszéd. Itt a kormány támogatásának szélsőjobb vívja ádáz harcát a hatalom megtartásáért, a kormányzati mandátum meghosszabbításáért. A felruházottakat annyira mégsem ruházták fel, hogy a forgatókönyvet titokban tartsák. Íme egy részlet a felhatalmazók szövegéből. „Az SZDSZ-szel teljesen azonosuló bolsevik-liberális maffia gyakorlatilag hatalmában tartja az írott és az elektronikus sajtót. A magyar közéletre gyakorolt hatásuk — túlzás nélkül — meghatározó, befolyásuk rendkívül hatékony. Ez a befolyás a manipuláláson, megtevesztésen alapul, és a magyar nemzeti érdekeket súlyosan veszélyeztető célokat szolgál.” (Magyar Fórum, 1993. november 11. 18.o.)

A felruházottaknak ez a sorvezetőjük. A „konok, könyörtelen, nemzetellenes összeesküvés” (u.o.) ellen körzetvezetői minőségben fellépők nemtelen eszközök igénybevételével „védekeznek”, mert egy „kérelhetetlen, könyörtelen, sem igazságot, sem erkölcsöt nem ismerő ellenféllel állunk szemben.”

Ez a forgatókönyv a valóság, ezt hajtják végre ama ruhában (felruházva), holott meztelenek. Ezért tartjuk a politikai pornográfia új fejezetének az enyhülés fügefalevelével fellépő alelnök gesztusát, mellyel néhány tiltakozóhoz fordult. Ezeknek a műveit a felhatalmazott „önfeledten” szokta élvezni, mondja. A szeméremértő képre, amelyben alelnök megfedezik magáról, joggal szisszent föl **Eörsi István** vagy Kornis Mihály — kicsoda szemforgatás.

Élvezkedésében azonban nem volt annyira önfeledt az ezúttal ruhátlan, hogy meg ne fenyegette élvezete tárgyait. Letiltásukat nem veszi figyelembe, mert annak csupán politikai indoka van, és az nem „nyomós ok”. Keveset tudhatott a „nyomós ok”-ról, aki a diktatúra idején a törvényt fogalmazta — még kevesebbet róla

cinkosa lenni. Azt óhajtja, hogy országát elfogulatlanul s nem csupán a hatalom szempontjából tájékoztassák. Művészet címén ne a szentmisét celebrálják. Szolidáris azzal a maradék csapattal, mely a frontvonalban küzd a sajtószabadságért a 168 Óra s hasonló, fenyegetett műsorok hullámhosszán, és szolidáris azokkal, akik már elhullottak e háborúban.

A felruházott azonban közli, hogy mindez nem nyomós ok a letiltásra. Ha tehát hozzájárulásunk nélkül felhasználja szellemi termékeinket, átküld nyolcszáz forintot abból az intézményből, mely saját helótáinak százazretket fizet. A művelet célja, hogy művünket elorozva letiltva véleményünket, hitelüket felhasználva hiteltelenítse azokat.

A műveletet máris megkezdte. A felruházott megerősítve látja azokat a véleményeket, „melyek szerint a művüket letiltók jó része erős presszió hatására cselekedett. Ez a legsötétebb időkre emlékeztet.” (Pesti Hírlap)

Nem szakadt le a mennybolt. Nem kérdezte égi hang, ki emlékeztet sötét időkre, a felruházott vagy a függetlenségükre kényes alkotók, akiket azért mégsem New Yorkból, vagy Tel Avivból rángatnak dróton, ahogyan azt az alelnököt igazgató forgatókönyvben úton-útfélen olvashatjuk.

Összeesküvéssel, manipuláltsággal vádolja hát a felruházott azokat, akik tiltakoznak. Szép kis önfeledtség. Lapozzuk fel hát a forgatókönyvet, ahol mindezt olvashatta. Ahol megírják azokat a véleményeket, amelyekre a felruházott hivatkozhat. Honnan az „erős presszió”?

Ilyen „erős presszió”-ról a jobboldali heccsajtóban nap nap után olvashatni. Egyetlen példa, abból a lapszámból, mely a felruházott mézes nyilatkozatát közli. „A Kelet-Európában élő legnagyobb zsidó népesség háta mögül, vallási kötöttségben, senkitől sem fenyegetett zsidó identitás védelmében, az ÁVH-ezredesi